

หน่วยที่ 1 มนุษย์กับสังคม

วัตถุประสงค์ทั่วไป

1. ทราบความหมายของสังคม
2. รู้จักองค์ประกอบ และความสำคัญของสังคม
3. เข้าใจการอยู่ร่วมกันของมนุษย์และหน้าที่ต่อสังคม
4. เข้าใจความหมาย ลักษณะ และองค์ประกอบของโครงสร้างสังคม

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. บอกความหมายของสังคมได้
2. อธิบายองค์ประกอบ และความสำคัญของสังคมได้
3. อธิบายความต้องการอยู่ร่วมกันของมนุษย์และทำหน้าที่ต่อสังคมได้
4. อธิบายความหมาย ลักษณะและองค์ประกอบของโครงสร้างทางสังคมได้

เนื้อหาสาระ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม มนุษย์กับสังคมจึงแยกกันไม่ได้ เพราะมนุษย์เกิดมาต้องอาศัยสังคม พึ่งพาอาศัยและมีความสัมพันธ์ต่อกัน มีการจัดระเบียบในการมีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีแบบแผน เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิตและการอยู่รอด และสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ตนเองและสังคมเพราะมนุษย์มีแบบแผนในการดำรงชีวิต ซึ่งแบบแผนของมนุษย์ได้จากการเรียนรู้ การสร้างสม การสืบต่อ การถ่ายทอด จนทำให้มนุษย์แตกต่าง จากสัตว์

มนุษย์กับสังคม ความหมายของสังคม

คำว่า "สังคม" นั้นได้มีผู้ให้นิยามไว้ต่าง ๆ มากมาย แต่พอสรุปความหมายได้ดังนี้ สังคมหมายถึง กลุ่มคนมากกว่าสองคนขึ้นไป ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นเวลายาวนานในขอบเขตหรือ พื้นที่กำหนด ณ ที่ใดที่หนึ่ง มีการติดต่อสัมพันธ์กัน ประกอบไปด้วยสมาชิกเป็นคนทุกเพศทุกวัย ปฏิบัติตนต่อผู้อื่นภายใต้กฎเกณฑ์หรือระเบียบเดียวกัน โดยมีวัฒนธรรม ระเบียบแบบแผนในการดำเนินชีวิต เป็นของตนเอง ปฏิบัติหน้าที่และแสดงบทบาทเพื่อสังคมดำรงความเป็นปึกแผ่น มั่นคงถาวร และเจริญก้าวหน้า

องค์ประกอบของสังคม

การที่คนจะมารวมกันเพื่อทำกิจกรรม หรือดำเนินชีวิตภายใต้กฎเกณฑ์ เดียวกันนั้น ต้องมีองค์ประกอบ และองค์ประกอบนั้นคือ

1. ประชากรจำนวนหนึ่งทั้งเพศหญิงและชาย
2. พื้นที่หรือดินแดนที่มีอาณาเขตแน่นอน
3. ความสัมพันธ์ของผู้คนมีต่อกัน
4. การกระทำที่ต่อเนื่องจนเป็นกิจวัตร แม้ว่าจะมีหน้าที่ต่อสังคมแตกต่างกัน
5. การประเพณีและปฏิบัติตนของสมาชิกภายใต้กรอบของสถาบันหรือวัฒนธรรมเดียวกัน

ความสำคัญของสังคม

มนุษย์จำเป็นต้องอยู่กันเป็นกลุ่ม มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นมิได้มีมาแต่กำเนิด แต่เกิด จากการที่มนุษย์ได้เป็นสมาชิกของสังคม ทำให้มนุษย์เรียนรู้แบบแผนต่าง ๆ โดยเฉพาะสังคมนมนุษย์คือ ครอบครัว ความรู้จากแบบแผนมนุษย์ รุ่นก่อนจากสภาพแวดล้อมครอบครัว จากสถาบันที่ตนได้สัมผัส สิ่งเหล่านี้ ล้วนมีอิทธิพล และมีส่วนทำให้มนุษย์ที่สมบูรณ์สามารถยังชีพอยู่สังคมได้อย่างมั่นคง

ครอบครัวสถาบันแรกของครอบครัว

ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์

สาเหตุที่มนุษย์ต้องการร่วมกันในสังคม มีดังนี้

1. เพื่อสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ธรรมชาติของมนุษย์นั้นต้องการหลายอย่าง แต่พื้นฐานจริงๆ ก็คือปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค นอกจากวัตถุนั้นแล้วมนุษย์ต้องการความรัก ความอบอุ่นความเข้าใจ ความปลอดภัย สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่พึ่งพาอาศัยกันและกัน

ปัจจัยขั้นพื้นฐานของมนุษย์

2. เพื่อเป็นที่ยอมรับของสังคม การเป็นที่ยอมรับทำให้มนุษย์เกิดความมั่นใจ ความภูมิใจ ความเข้าใจที่จะทำกิจกรรม ให้กับสังคมทำให้เกิดความสุข แต่ถ้าไม่ยอมรับ ธรรมชาติของมนุษย์จะหลีกเลี่ยง จากสังคมนั้น ทำให้เกิดทุกข์ ไม่ประสบความสำเร็จ ในชีวิตและไม่มีความสุขที่จะอยู่ในสังคมนั้นๆ

3. เพื่อสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับตนเองและกลุ่ม มนุษย์จะรู้สึกว่ามีความปลอดภัยมีความเอื้ออาทรต่อกัน เมื่อมีการทำกิจกรรมร่วมกันและเกิดความเต็มใจ ก็จะช่วยกันสร้างสรรค์ผลงานมีผลงานนั้นเกิดความสำเร็จ จะกลายเป็นความภาคภูมิใจ สังคมก็จะเจริญก้าวหน้า

หน้าที่ของสังคม

สังคมประกอบด้วยมนุษย์ทุกเพศทุกวัย มีความรับผิดชอบ อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เดียวกันดังนั้น หน้าที่ของคนในสังคมที่จะตามมาดังนี้

1. ผลิตสมาชิกใหม่ อารังไว้ซึ่งหน้าที่ทางชีวะ คือ การให้กำเนิดลูกหลานเพื่อทดแทนสมาชิกใหม่

เด็กในวันนี้ คือสมาชิกที่ดีของสังคมในวันข้างหน้าจากการเรียนรู้และการปฏิบัติดี

2. อบรมสมาชิกใหม่ ให้สามารถเรียนรู้และปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมดำรงอยู่และความเจริญก้าวหน้าของสังคม
3. รักษากฎระเบียบของสังคม ปกป้องคุ้มครองคนดี รักษากฎหมาย เพื่อความสงบสุขของสังคม
4. ส่งเสริมเศรษฐกิจให้เจริญก้าวหน้า เช่น ผลิต จำหน่าย แจกจ่ายสินค้าและบริการให้ขวัญ กำลังใจ ร่วมกลุ่มช่วยกันทำ แบ่งงานตามความชำนาญ ก่อให้เกิดกำลังใจ ทำให้สังคมแข็งแรง เศรษฐกิจเข้มแข็ง คนในสังคมกินดีอยู่ดีก็มีความสุข

โครงสร้างของสังคม

สังคมจะยั่งยืนเจริญก้าวหน้าย่อมต้องมีการวางแผน มีนโยบาย นั่นคือ ต้องมีโครงสร้างที่ดีและแข็งแรง สังคม ก็จะเป็นสังคมที่มีระเบียบมั่นคง

ความหมายของโครงสร้างสังคม (Social Struction)

โครงสร้างสังคม (Social Interaction) คือ ความสัมพันธ์ของกลุ่มบุคคลที่อยู่ร่วมกันในสังคม โดยมีองค์ประกอบทาง สังคมที่ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้ ดำเนินไปอย่างมีระเบียบ อาจออกมาในรูปของความร่วมมือ ความขัดแย้ง การแข่งขัน อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ของกลุ่มคนนั้นจะมีเครื่องยึดเหนี่ยว ซึ่งเป็นบรรทัดฐานให้คนมาอยู่ ร่วมกันเป็นสังคมอย่าง สันติสุขได้

ลักษณะโครงสร้างทางสังคม

โครงสร้างทางสังคม มีลักษณะ 4 ประการ คือ

1. มีปฏิสัมพันธ์(Social Interaction) คือ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก มีบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ติดต่อกัน สัมพันธ์กัน อาจเป็นกลุ่มปฐมภูมิ ได้แก่ ครอบครัว เพื่อน หรือกลุ่มทุติยภูมิ ที่มีการติดต่อรวมกัน โดยหน้าที่ การงาน เช่น การประชุมการสนทนากัน การคบหาสมาคมการขัดแย้ง หรือการทำกิจกรรมร่วมกัน
2. มีกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ หรือบรรทัดฐานทางสังคม หมายถึง ระเบียบแบบแผนข้อบังคับ เพื่อให้ทุกคน ยึดถือ ปฏิบัติ ร่วมกันทำให้สังคมดำรงอยู่ ดำเนินไปอย่างเป็นระเบียบ เช่น การปฏิบัติระหว่างบิดามารดากับบุตร หรือ ระหว่างครูกับศิษย์ เป็นต้น
3. มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่แน่นอน ซึ่งมียู่ 2 อย่าง ดังนี้

- เป้าหมายเฉพาะตัว หรือเป้าหมายของสมาชิกแต่ละคน เช่น ต้องการความรักความสำเร็จความก้าวหน้า การมีฐานะดี ครอบครัวอบอุ่น

- เป้าหมายรวม เช่น ต้องการให้สังคมที่ตนอยู่มีชื่อเสียง มีความปลอดภัย สงบสุข มีความเจริญ

4. **มีลักษณะเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัย** สังคมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นจึงอาจเปลี่ยนแปลงได้มีการพัฒนา เพื่อให้โครงสร้างที่ดีกว่าเข้าทดแทนโครงสร้างที่ล้าสมัย ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ บรรยากาศ สภาพแวดล้อม จำนวนสมาชิก แม้ระเบียบกฎเกณฑ์บางอย่างเพื่อความเหมาะสม

องค์ประกอบของโครงสร้างทางสังคม

โครงสร้างทางสังคมจะมั่นคงเพียงใดขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของสังคมที่สำคัญ 2 ประการดังนี้

1. การจัดการระเบียบสังคม
2. สถาบันทางสังคม

การจัดระเบียบสังคม (Social Organization)

สมาชิกของสังคมมีความแตกต่างกัน ทั้งแนวความคิด และความต้องการ การจัดระเบียบสังคมจึงมีความจำเป็น เพื่อเป็น ระเบียบสงบสุข จึงต้องมีกระบวนการจัดระเบียบในบทบาทและหน้าที่ของบุคคล 2 ประการคือ

1. **บรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms)** หมายถึง แบบพฤติกรรมกฎเกณฑ์ หรือคตินิยมที่สังคมกำหนดไว้เป็น มาตรฐานในการประพฤติปฏิบัติที่สังคมยอมรับว่าดี และถูกต้องได้แก่

1.1 **วิถีชาวบ้านหรือวิถีประชา (Folk Ways)** หมายถึง แนวทางการปฏิบัติที่บุคคลปฏิบัติจนเกิดความเคยชิน ไม่มีกฎหมายบังคับ ถ้าไม่ปฏิบัติก็ไม่มีบทลงโทษ แต่อาจถูกตำหนิติเตียน เช่นการใส่ชุดดำไปงานแต่งงาน หรือการเสีย มารยาทในสังคมชนไม่เข้าแถวในการซื้อตั๋วภาพยนตร์ปิดเสียงโทรศัพท์ในการประชุม สัมมนาหรือในห้องเรียน เป็นต้น

ผู้คนจำนวนมากแย่งกันขึ้นรถโดยสาร

1.2 **จารีตหรือกฎศีลธรรม (Mores)** คือ ข้อห้ามในการกระทำบางอย่างของสังคมซึ่งมีเรื่องกฎศีลธรรมเกี่ยวกับ ความดี ความชั่ว เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยหากผู้ใดละเมิดจะได้รับการต่อต้านรุนแรงกว่าวิถีชาวบ้าน เช่น ทอดทิ้ง ไม่เลี้ยงดูพ่อแม่ ยามแก่เฒ่า ไม่เลี้ยงดูบุตร เป็นต้น

ผู้สูงอายุเฝ้ารอลูกหลานมาหา

1.3 กฎหมาย (Laws) หมายถึง กฎข้อบังคับความประพฤติของบุคคลในสังคมผู้ใดละเมิดไม่ปฏิบัติ มีบทลงโทษ ตาม กฎหมาย ที่กำหนดไว้ เช่น การฆ่าคนตาย การทำร้ายร่างกาย หรือการทิ้งขยะในที่สาธารณะ เป็นต้น

เมื่อทำผิดกฎหมายจะได้รับโทษ

2. สถานภาพและบทบาททางสังคม

2.1 สถานภาพ หมายถึง ฐานะ หรือตำแหน่งที่ได้จากการเป็นสมาชิกของสังคมสถานภาพคือตัวกำหนดบทบาทมี 2 อย่างคือ

- สถานภาพที่ติดตัวมาแต่กำเนิด (Ascribed Status) เช่น เพศ อายุ เชื้อชาติ บุตร ธิดา มารดา สถานภาพที่สังคม กำหนด เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นต้น

- สถานภาพที่ได้มาจากความสามารถ (Achieved Status) ได้แก่ สติปัญญาของตนเอง จากการศึกษาเล่าเรียน จาก การทำงาน เช่น กรรมกร แพทย์ วิศวกร ครู พยาบาล ทนายความ ตำรวจ เป็นต้น

2.2 บทบาททางสังคม หมายถึง การกระทำที่แสดงตามสถานภาพเช่น

ครู อบรมสั่งสอนให้ความรู้แก่นักเรียน

ตำรวจรักษาความสงบ จับผู้กระทำความผิด

แพทย์ ให้การรักษาผู้เจ็บป่วย

พ่อแม่ เลี้ยงดู ให้การอบรมสั่งสอนบุตร

สถาบันทางสังคม (Institution)

หมายถึง แบบแผน พฤติกรรมที่เป็นมาตรฐานของสังคม ที่มีเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานของสังคม และมีหน้าที่ทำให้สังคม คงสภาพอยู่ได้ สถาบันที่สำคัญ ประกอบด้วย

1. **สถาบันครอบครัว** เป็นสถาบันพื้นฐานที่มีบทบาทต่อสังคมมากเพราะมีหน้าที่ในการ อบรม สั่งสอน เลี้ยงดู สมาชิกใหม่ ให้เป็นคนดีมีคุณภาพของสังคม ซึ่งเกิดจากการสมรสของชายหญิง ที่ตกลงจะมีชีวิตคู่ร่วมกัน เมื่อให้กำเนิดบุตรหน้าที่ของบิดาและมารดาจึงมีความสำคัญมาก
2. **สถาบันการศึกษา** เป็นสถาบันที่สนองความต้องการของสังคมด้านการถ่ายทอดความรู้ทักษะวิชาการ และวิชาชีพเพื่อให้สมาชิกมีความรู้ ความสามารถ วัฒนธรรม คุณธรรม
3. **สถาบันการเมืองการปกครอง** เป็นแบบอย่างของการคิดการกระทำในเรื่องเกี่ยวกับการรักษาระเบียบ ความสงบ เรียบร้อยของสังคม พิทักษ์ความถูกต้อง รักษาอธิปไตยของชาติ

ทำเนียบรัฐบาล ที่ทำการของนายกรัฐมนตรี

4. **สถาบันเศรษฐกิจ** ปฏิบัติหน้าที่เพื่อสนองความต้องการของสังคมในด้านการผลิต การกระจาย การแลกเปลี่ยน สินค้าและบริการแก่สมาชิกในสังคม

ตลาดหุ้นและการลงทุน

5. **สถาบันศาสนา** ปฏิบัติหน้าที่ทางพิธีกรรม อบรมสั่งสอนหลักธรรม เพื่อสนองความต้องการของสังคมในเรื่องความเชื่อ ความศรัทธาของมนุษย์ ช่วยควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในสังคม ทั้งกาย วาจาใจ ให้อยู่ในระเบียบ เพื่อให้เกิดสันติสุข

วัด

โบสถ์

มัสยิด

เทวสถาน

6. **สถาบันสื่อสารมวลชน**สนองความต้องการของสังคมในเรื่องการติดต่อสื่อสาร ทำให้บุคคลในสังคมทันเหตุการณ์ ในโลกยุคปัจจุบัน ทันคน ไม่ตกข่าว

หนังสือพิมพ์ สถาบันสื่อมวลชนแขนงหนึ่ง

7. **สถาบันนันทนาการ**สนองความต้องการสมาชิกในสังคมในด้านการพักผ่อนหย่อนใจการออกกำลังกาย การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ส่งเสริมสุขภาพกายและสุขภาพจิตใจให้มีความแข็งแรงสมบูรณ์ **หน้าที่ของสถาบันทางสังคม**

1. เพิ่มจำนวนสมาชิกให้สังคม ชดเชยสมาชิกที่ขาดไป เลี้ยงดูให้มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์
2. ให้การศึกษา ความรู้ทางด้านวิชาการ มีความชำนาญด้านวิชาชีพ เพื่อการดำรงชีวิตให้สังคมอย่างสงบสุข
3. สนับสนุนความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความมั่นคงของสังคมให้เจริญก้าวหน้า
4. ผลิตสินค้าและบริการที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ ให้ประชากรมีการกินดีอยู่ดี
5. ส่งเสริมสุขภาพอนามัยของคนในสังคม ให้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่สมบูรณ์
6. ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสื่อสาร สร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน
7. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการออกกำลังกาย การพักผ่อนหย่อนใจได้เหมาะสมกับวัยเป็นการใช้เวลาว่าง ให้เป็นประโยชน์ มีผลต่อสุขภาพอนามัยที่ดี